

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet TAMER

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Antakya Meslek Yüksekokulu, Yerel Yönetimler Programı, Hatay / TÜRKİYE

Citation: Tamer, M. (2020). Uluslararası göç ve teorileri. *Premium e-Journal of Social Sciences (PEJOSS)*, 4(8), 274-282.

ULUSLARARASI GÖÇ ve TEORİLERİ¹

ÖZET

Göç, en dar şekliyle bir yer değiştirme hareketidir. Tarihsel süreçte siyasal, yönetsel, ekonomik ve doğal nedenler başta olmak üzere farklı nedenlerden dolayı göç eylemleri meydana gelmiştir. İnsanlar yaşadıkları bölgenin şartlarına bağlı olarak zorunlu bazen de gönüllü olarak doğup büyüdüğü topraklardan başka topraklara göç etmektedir. Son dönemlerde özellikle Ortadoğu denilen coğrafyada yaşanan iç karışıklık uluslararası göç eyleminin en yakın örneğidir. Bu bölgede zulme maruz kalan insanlar yakın komşuları başta olmak üzere farklı uluslara veya ülkelere sığınma talebinde bulunmuşlardır. Dünya genelinde gerçekleşen bu göç olgusu birçok unsuruyla toplumları derinden etkilemiştir. Yaşanan göç sonucunda göç ile ilgili bilimsel çalışmalar sergilenmiş ve bu konuda analizler yapılmıştır. Göç teorileri adı altında atılan bu değerli adımlar göç olgusunu tek bir kuram altında incelemenin eksik olacağı düşüncesiyle farklı kuramlar ile analizine yer vermiştir. İşte bu çalışmada bazı kavramlara yer verilip, ardından göç teorileri ile ilgili bir analiz yapılacak ve genel bir değerlendirme ile çalışma sonlandırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Uluslararası Göç, Göç Teorileri

INTERNATIONAL MIGRATION AND THEORIES

ABSTRACT

Migration, in its narrowest form, is a movement of displacement. In the historical process, migration actions occurred for different reasons, especially for political, administrative, economic and natural reasons. Depending on the conditions of the region in which they live, people are forced, sometimes voluntarily, to migrate from the land where they were born and raised to other lands. In recent times, the internal confusion, especially in the geography called the Middle East, is the closest example of international migration action. People who have been persecuted in this region have sought asylum in different nations or countries, especially in their close neighbors. This phenomenon of migration, which takes place around the world, has deeply affected societies with its many elements. As a result of the migration, scientific studies on migration were exhibited and deep analyses were made on this issue. These valuable steps taken under the name of migration theories have included analysis with different theories with the idea that it would be incomplete to examine the phenomenon of migration under a single theory. Here, in this study, some concepts will be included, and then an analysis of migration theories will be conducted, and the study will be completed with a general evaluation.

Keywords: Migration, International Migration, Migration Theories

¹ Bu çalışma 2019 yılında Hatay ilinde düzenlenen 5. Uluslararası Kültür ve Medeniyet Kongresinde sözlü olarak sunulan bildirinin genişletilmiş ve güncellenmiş halidir

1. GİRİŞ

Göç tarihsel olarak oldukça eski ancak gerçekleşmesi ve etkileri açısından oldukça güncel bir olaydır. Göç olayı dar anlamda bir yer değiştirme hareketi olarak tanımlanabilir. Bu yer değiştirme hareketi farklı şekillerde meydana gelmektedir. Bazen aynı coğrafya içinde yaşanırken, bazen de farklı coğrafyalara yönelik gerçekleşebilir. Günümüzde dünyanın her kıtasında bir şekilde veya nedenle göç eylemi oluşmaktadır. Ekonomik, siyasal ve kültürel sebepler, göçün meydana gelme nedenleri arasındadır. Farklı bir pencereden göç sürecine bakacak olursak, bir sosyolojik olgu olan göç, gerçekleşen bölgeleri de önemli ölçüde etkilemektedir.

Son dönemlerde Ortadoğu olarak adlandırılan coğrafya başta olmak üzere dünyanın hemen hemen her noktasında göç eylemi ile karşı karşıya kalınmaktadır. Bu durum beraberinde birtakım problemleri de getirmektedir. Güvenlik ve ekonomik kaygılar başta olmak üzere toplumlar önemli bir sınavdan geçmektedir. Bu anlamda geçmişten günümüze göçün nedenleri başta olmak üzere göç ile ilgili çeşitli değerlendirmeler, çalışmalar ve analizler yapıldığı bir gerçektir. Göç konusunda makro ve mikro anlamda göç kuramları, yeni ekonomi kuramı başta olmak üzere bir takım çalışmalar yapılmıştır. Bunlarla beraber ikiye bölünmüş emek piyasası kuramı, merkez çevre göç kuramı, göçmen ilişkiler ağı kuramı ve göç sistemleri kuramı adı altında uluslararası boyutta siyasal, ekonomik ve sosyolojik değerlendirmeler yapılmıştır. Her kuram göç olayının gerçekleşme nedenini, bölgeye etkilerini ve sonraki süreçteki olası durumlar üzerine değerlendirmeler yapmaktadır. Bu kuramlar göç sürecini anlama, tespit ve bulunma ve ilerisi için çözüm olabilecek öneriler noktasında oldukça değerlidir.

Bu çalışmada uluslararası boyutta ele alınan göç sürecine kuramlar beraberinde analiz yapılacaktır. Kuramın ortaya konulmasındaki temel sebebe değilinilecektir. İlk olarak bazı kavramlara yer verilecek, ardından göçün nedenleri belirtilerek uluslararası göç kuramları üzerine karşılaştırmalı bir analiz yapılacaktır. Genel bir değerlendirme yapılarak çalışma sonlandırılacaktır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde göç süreci ile ilgili bazı önemli kavramlara yer verilecek, çalışmanın alt yapısı ve temel ifadeleri oluşturulacaktır.

2.1. Göç Kavramı

Göç, insanın bulunduğu mekanı ile bağımlı yakından etkileyen bir süreçtir bu çerçevede gerek insanlar gerekse insan toplulukları farklı nedenlerden dolayı göç ederler (Ekici ve Tuncel, 2015: 9-10). Göç eylemi insanların buldukları mekandan farklı mekanlara farklı sebeplerden dolayı yer değiştirmelerine verilen genel bir ifadedir (Koçak ve Terzi, 2012: 193). Göç, toplumsal anlamda büyük çaplı sorunlara ve aşınmaya neden olan, bazı fırsatları içinde barındıran ve toplumsal değişkenliği olan bir hareketliliklerdir (Ekici ve Tuncel, 2015: 11). Göç bir kişi yada bir grubun kendi ülkesi içinde veya farklı ülkelerde bir yer değiştirme hareketidir. Bu yer değiştirme hareketi insanların geleceğini olumlu yönde etkileyebileceği gibi olumsuz yönde de etkileyebilecek bir süreçtir ((www.goc.gov.tr, 2018; Yılmaz, 2019: 1729). Farklı bir ifadeyle göç kavramı insanların buldukları toplumdaki, sahip oldukları alışkanlıklardan, uzun süre yaşadıkları topraklardan kısacası toplumsal yapının birçok özelliklerinden vazgeçip farklı bir coğrafyaya hareket etmesidir (Akıncı ve diğerleri, 2015: 61). Bu tanımlarla beraber göç son yıllarda Ortadoğu başta olmak üzere dünyanın çeşitli noktalarında iç savaş ve siyasal sorunlar sebebiyle dünyanın en önemli konularından biridir (Ünsal, 2019: 51). Ayrıca göç yeni bir süreç değildir, tarih boyunca insanlar kendi ülkesinin içinde veya dışında farklı sebeplerden dolayı evlerinden ayrılmışlardır (Özgür, 2018: 8). Göç kavramı yalnızca yerel veya ülke içerisindeki bir boyutta değil uluslararası boyutta kendini göstermekte ve çeşitli toplumlarda farklı nedenlerle gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte neden sonuç ilişkisiyle de toplumun özgün koşullarına göre değişkenlik gösterebilmektedir (Yılmaz ve Karakaya, 2019: 91; Belli ve Aydın, 2019: 816).

2.2. Uluslararası Göç Kavramı

Savaş, doğal afetler, sürgün, ekonomik kaygılar gibi nedenlerle insanlar uzun yıllar yaşadıkları ülkeleri ve coğrafyaları terk etmek zorunda kalabilmektedirler (Yılmaz, 2014: 1687). Özellikle küreselleşme, finansın

uluslararasılaşması, teknoloji ve ulaşımdaki birtakım gelişmeler ülkeler arasındaki göçü önemli bir boyuta getirmiş ve uluslararası göç süreci başlamıştır (Sayın ve diğerleri, 2016: 5). Uluslararası veya dış göç son dönemlerde dijitalleşme ile beraber gelişme göstermiştir. Yani dijitalleşme insanların, emeklerin ve hizmetlerin kendi sınırlarını aşarak, farklı coğrafyalarda dolaşmasına imkan sağlamaktadır (Atmaca, 2020: 73). Uluslararası göç ile ilgili en genel tanımlama insanların ekonomik anlamda daha güçlü olmak, gelir düzeyini arttırmak ve belli bir refaha ermek amacıyla az gelişmiş ülkelere gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere doğru hareket etmesidir (İçduygu, 2009: 2). Göç hareketi hem göç edilen hem de göçle gelen ülkelerde olumlu ve olumsuz yönde yansımalar yol açmaktadır. Bu yansımalar daha çok olumsuz yönde gerçekleşmektedir (İzci ve Yılmaz, 2019: 214). Uluslararası göç sürecinin insanlar ve toplumlar açısından en önemli problemi hiç kuşkusuz kültür çatışması ve iletişim sorunudur. Farklı kültürlerin bir arada yaşamaya çalışırken, aradaki farklılıkların çatışmaya yol açması ve farklı dillerden dolayı yaşanan iletişimsizlik uluslararası göçün en önemli sorunları arasında ortaya çıkmaktadır (Aksoy, 2012: 293).

2.3. Göçün Nedenleri

Uluslararası göç fakir ülkelere zengin ülkelere, zengin ülkelere ise kendi içerisinde zengin olan kesimlere doğru ilerleyen bir hiyerarşik düzen olarak karşımıza çıkmaktadır (Yıldırım, 2009: 87). Göçün nedenlerini genel bir ifadeyle **iklim kaynaklı göç**; kuraklık ve doğal afet gibi nedenlerden dolayı yapılan göç, **ekonomik kaynaklı göç**; ekonominin gelişmesi ve bütçenin artması için yapılan göç, **siyasal ve yönetsel kaynaklı göç**; rejimdeki problemler, dikta yönetimler, iç karışıklık gibi nedenlerden dolayı yapılan göç, **sosyo/kültürel göç ise** eğitim, sağlık ve hayat standartları alanında daha iyi şartlara sahip olmak için yapılan göçün nedenleri arasındadır (Aksoy, 2012: 294). Uluslararası göç literatüründe sıklıkla karşılaşılan göç nedenleri dört ana başlıkla değerlendirilebilir:

1. Ülkelerarası farklı demografik özellikler,
2. Kapitalizmin devresel krizleri,
3. Bölgeler arası gelir farklılıkları,
4. Küresel olarak yeniden yapılanmaya zorlanan ekonomilerdir (Çağlayan, 2012: 56).

Şekil- 1. Göçün Nedenleri **Kaynak:** Yazar tarafından Oluşturulmuştur.

3. ULUSLARARASI GÖÇ KURAMLARI

Dünyada yaşanan göç hareketleri, nedenleri ve etkileri göstermiştir ki göç kuramları üzerine derin bir analiz yapılmasının önemi ve göç kuramları tek bir metotla el alınmayacağı gerçeğinin ortaya çıkmasıdır. Bu çerçevede göç kuramlarının uluslararası boyutta bazı kuramları geliştirilmiş ve ortaya konulmuştur. Küreselleşme, yüksek derecedeki ulaşım ve teknolojik gelişmeler bu durumu daha da önemli arz etmektedir. Çünkü göç artık dünyanın tüm kıtalarında kendini göstermektedir. ABD’de dahil olmak üzere birçok ülke bu süreci derinden yaşamaktadır. Bu kuramlara batımızda hepsinin temelinde bir neden yatmakta ve bu neden beraberinde göç süreci gerçekleşmektedir. Ancak her bir kuram diğerleri için önemli bir neden olmuştur.

Gordon' a göre (1992) göç süreciyle ilgili teorilerin ortaya çıkışındaki hakim görüş göç etmek yani yer değiştirmek isteyen bireylerin verdiği kararlardır. Özellikle küreselleşme sürecinin yarattığı etki ve etkileşim sürecinin artması göç kuramları arasındaki ayrımı ortaya koymanın önemini bir kez daha göstermiştir (Çağlayan, 2006: 68).

“Göç teorilerinin çoğunlukla; göç edilen yerin uzaklığı, göç edilen yerde kalınan süre, göç edilen yerin ekonomik koşulları, göç edilen yerin idari durumu, göç edilen yerdeki akrabalık ilişkileri ve sosyal ağlar, göç edenlerin kişisel özellikleri, göç edenlerin etnik kimlikleri, göç edenlerin cinsiyetleri vb. gibi unsurlardan yola çıkarak hipotezler oluşturdukları, makro, orta ya da mikro bir yaklaşım benimsedikleri görülmektedir” (Özcan, 2017: 187).

Yine çok nettir ki göçü tek bir kuramla ele alıp anlatmak çokta mümkün değildir. Bu nedenle birtakım kuramlar beraberinde ele almak gerekecektir.

3.1. Neo-Klasik Ekonominin Makro Göç Kuramı

Neo- Klasik göç kuramı uluslararası göç kuramlarının başlangıç noktası olarak kabul edilir ve göç sürecine hem makro hem de mikro düzeyde yaklaşmaktadır (Özcan, 2017: 195). Neo- Klasik Teori sınıflandırılırken veya oluşurken temeli emek faktörü ile arz ve talep dengesi belirleyici olmuştur (Görgün, 2018: 1157). Neo-Klasik Teoriye göre göç ile ilgili makro ve mikro düzeyde iki yaklaşım ortaya konulmuştur. Makro yaklaşıma göre uluslararası göç (iç göç örneğinde olduğu gibi) emek arz ve talebe bağlı olarak şekillenen coğrafi farklılıktan oluşmaktadır. Sermayeye nazaran emek piyasası sınırlı olan ülkeler, yüksek ücret düzeyine sahipken; emek fazlası olan ülkeler de ise ücret düzeyleri tam tersi olarak düşük seviyededir. Ortaya çıkan bu ücret farkı, düşük ücretli ülkede çalışan işçilerin yüksek ücretli ülkelere doğru göç etmesine sebep olmaktadır (Develi, 2017: 1346). Başak bir ifadeyle makro düzeyde göç eylemi sermaye ve emeğin coğrafi olarak eşit olmayan bir şekilde dağılmasından kaynaklanmaktadır (Güllüpinar, 2012: 7). Bu kuramla ilgili olarak şunlar ifade edilebilir:

- ✓ Uluslararası göçte ücret dengesizliği ve adaletsizliği neden olmaktadır. İşçiler bu nedenle göç etmektedir.
- ✓ Ücret farklılığının ortadan kaldırılması işçi göçüne engelleyecektir. Hareketlilik sona erecektir.
- ✓ Beşeri sermayenin getiri oranındaki farkı göçte neden olmaktadır.
- ✓ Emek piyasaları uluslararası göçte çok etkili ve belirleyici konumdadır.
- ✓ Yönetimler bu göç hareketlerini kontrol etmek istiyorsa emek piyasasını doğru bir şekilde düzenlemelidirler (Massey ve diğerleri, 2014: 14).

3.2. Neo-Klasik Ekonominin Mikro Göç Kuramı

Mikro Göç Kuramında, Makro Kurama benzer varsayımlar etkili olmaktadır. Bu kuramda göçün temel faktörü makro olgularla birlikte özellikle bireyin kendisidir (Güllüpinar, 2012: 59). Kuramda bireyler maliyet, kar ve yüksek kazanç gibi hesaplamalar yapmakta ve bunun sonucunda göç kararı vermektedir. Bu alınan kararlar insan sermayesine bir yatırım olarak değerlendirilebilir (Abadan ve Unat, 2006: 23). Bu kuramın temelinde insanların bireysel olarak almış olduğu kararlar söz konusudur. Bu çerçevede rasyonel olarak hareket eden bireysel aktörler, kendileri açısından bir maliyet-fayda analizi yaparlar. Bu analizin sonucunda güçlü bir net parasal kazanç elde edeceklerine düşünürlerse, göç etmeye karar verirler (Develi, 2017: 1346). Burada uluslararası göç kararı, yaşam kalitesini yükseltmek isteyen bireylerin daha yüksek ücret veren yerlere gitmek yönünde aldıkları rasyonel kararlar sonucunda ortaya çıktığı vurgulanmaktadır (Toksöz, 2006: 17).

3.3. Yeni Ekonomi Kuramı

Stark tarafından belirlenen bu kuram neo-klasik geleneğe dayanmakta olup, neo-klasik yaklaşımın bazı varsayımlarına karşı çıkmış ve göç belirleyicileri konusunda yeni bir analiz ortaya koymuştur. Göç araştırmalarının temeline ferdi karar alma ve bağımsızlık yerine karşılıklı bağımlılığı yerleştirmekte, göçün meydana gelmesinde ailenin genelinin rolüne dikkat çekmektedir (Özcan, 2017: 201). Stark'a göre (1985), bu kuramda göç kararı bir ailede tek bir kişi tarafından değil de o ailenin tüm fertleri tarafından alınan bir karardır.

Aile bireyleri ailenin ekonomisi için bazen yerel ekonomide bazen o ülkenin farklı bölgelerinde bazen de yurt dışında çalışmaktadır. Bu kurama göre göçe neden olmada üç finansal faktörün etkili olduğu belirtilmektedir. Bu anlamda öncelikle kişi kendi çıkarlarını ve menfaatini ailenin çıkarı ve menfaatine göre geri planda tutar ve ailenin çıkarı için göç kararı alır ikincisi gelirini atırarak, sosyal gelişimi hedefler üçüncüsü ise yatırım hedefi ile anavatanda birikim yapar (Bozdağ ve Atan, 2009: 165). Bu kurama göre karar alınırken temel karar noktası her zaman aile olmaktadır. Bireysel kararlar ikinci plandadır. Temel gaye ailedeki riskleri azaltmak aileyi ekonomik olarak rahatlatmaktır. Ayrıca hükümetlerin ekonomi politikaları bu kuramda etkilidir. Ekonomi politikaları fakir ve ihtiyaçlarını karşılayamayan bir sınıf ortaya çıkarmıyorsa göç eylemi gerçekleşmez (Abadan ve Unat, 2006: 26-27).

3.4. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı

Bu teori uluslararası göç hareketini, modern anlamda sanayi toplumlarının işgücü talebinden ortaya çıktığını savunmaktadır (Özcan, 2017: 199). İkiye Bölünmüş Emek Piyasası kuramına göre uluslararası emek göçü, genelde gelişmiş ülkelerin talebine bağlı olarak gerçekleşmektedir ve buradaki işverenler veya onların adına hükümetler tarafından uygulamaya konulmaktadır (Güllüpinar, 2012: 64). Dolayısıyla bu kurama göre göç geçici bir çekme faktörü (yüksek ücret, düşük işsizlik, işgücüne duyulan ihtiyaç) yani gelişmiş ülkelerdeki güçlü yapısal işgücü talebi sonucu ortaya çıkmıştır (Hagen ve Zanker, 2008: 7-8).

Bu kurama göre göç alan ülkelerin cazip noktaları ve çekici faktörleri göç veren ülkelerin olumsuz yönleri ve itici faktörlerinden daha önemlidir. Gelişmiş ülkelerdeki işgücü göçü çok değerlidir. Göç alan ülkelerin temel çekici faktörleri arasında sabit enflasyon, güçlü motivasyon, işgücü arzı ve çift yönlü ekonomidir (Dişbudak, 2003: 34). Bu kuramla ilgili özetle şunlar söylenebilir:

- ✓ Göç hareketleri ekonomik yönden güçlü ve büyük ülkelerin işverenleri ya da onların adına o ülkenin iktidarları tarafından sağlanan işgücü ve istihdam ile gerçekleşmektedir.
- ✓ İstihdam olayı göçten daha önemlidir. Ücret ve miktarı ikinci plandadır.
- ✓ Düşük düzeydeki ücretler göçmen işçi sayısını azaltıp veya arttırmaz. Ücretlerin düşük seviyede kalmasındaki faktör toplumsal ve kurumsal mekanizmalardır.
- ✓ Göçmen işçilerin artması düşük düzeydeki ücretleri daha da azaltabilir.
- ✓ Göç ve göçmen olayı azaltmak isteniyorsa muhakkak dünya düzeyinde genel bir çalışma yapılmalıdır. Sadece bir ülkenin iktidarının yapacağı çalışma etkili olamaz.

3.5. Dünya Sistemi (Merkez-Çevre) Göç Kuramı

Bu kurama göre göç, temel olarak kapitalist birikim sürecinin yayılmacı yapısına bağlı olarak, ucuz emeğin sermaye adına harekete geçirilmesinin bir sonucudur (Toksöz, 2006: 19). Kurama göre dünya, merkez ve çevre olarak ikiye bölünmüş ve bu ikiye bölünen dünya birbirine ekonomik temelde bağımlı bir haldedir. Bu çerçevede merkez çevre kuramının dünyadaki temel işleyişi, kapitalist rejim ve ulus-devlet temelli olduğu söylenebilir (Çağlayan, 2006: 78-79). Başka bir ifadeyle bu kuram dünyada en etkili olandır. Bütün yapılar da belirleyici ve yön verici bir konumdadır. Bu kuram ayrıca göç hareketlerini araştırırken esas olarak ekonomi ve siyasal güç dağılımının eşit olmayan biçimine vurgu yapmaktadır. Bu anlamda göç, ekonomik yönden gelişmiş toplumlarda sermaye sahipleri açısından ucuz işgücü demektir (İnce, 2019: 2598-2599). Dünya sistemleri kuramı diğer kuramlardan alternatif olarak, bireylerden daha geniş alanlara sistemlere odaklanmaktadır. Burada dünyanın kendisi merkez iken fakir ülkelere yani çevreden merkezdeki güçlü ülkelere ucuz işgücü transferi yapmaktadır (Sirkeci ve Yaylacı, 2019: 25). Bu kuram temelindekiler şunlardır:

- ✓ Ucuz emek ve işgücü ekonomik yönden güçlü olanlar yani sermaye sahipleri tarafından kullanılıyor.
- ✓ Dünyadaki en etkili kuram olarak ifade edilmektedir.
- ✓ Merkezdeki sermayesi güçlü ülkelere çevre ülkeden ucuz işgücü yönünde göç eylemi gerçekleşmektedir.

3.6. Göçmen İlişkiler Ağı Kuramı

Bu teorinin temelini uluslararası boyutta işgücü göçünde etkili bir faktör olan göçmenler arasındaki sosyal ağ ve ilişkilerdir (Özcan, 2017: 202). Bu kuramda göç olayları sadece nedensellik ilişkisi ile değil bununla beraber göçmenler arasındaki iletişim ile de ele alınmaktadır. Belirli bir ülkeye göç ederek oraya yerleşenler ile göç etmeyi düşünen ya da yeni göç eden kişiler arasında bir iletişim ve ilişkinin varlığı söz konusudur. İlişkiler yoğun bir şekilde yaşanmakta olup, akrabalar, hemşeriler ya da dostlar dayanışma içine girmekte ve dayanışma da göçü özendiren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Aksoy, 2012: 296). Ayrıca bu kuramda göçün yol açtığı masraflar ve karşılaşılabilecek riskler azaldığından ücret kısmı önemini kaybetmekte olup göçte göçmenlerin kararı ve yer seçimleri etkili olmaktadır (Özcan, 2017: 203).

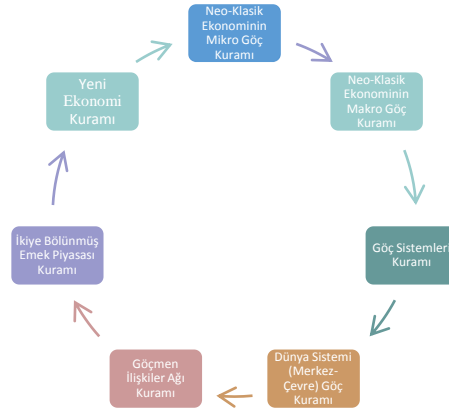
Göçmen ilişkiler ağı kuramında temel en etkili etmen akraba, arkadaş, eş gibi sosyal unsurlardır. Göç sürecinde karşılaşılabilecek sorunlar ve ücret gibi etmenler ikinci planda kalmaktadır. Göçmenin vereceği karar yeterlidir. Bu kuram şu şekilde özetlenebilir:

- ✓ Göçmenlerin yer aldığı veya kullandıkları sosyal ağlar göç kararında etkili olmaktadır.
- ✓ Bu kurama göç kararındaki en önemli etmen ücret değildir. İlişki ağı ve derecesi yeterlidir.
- ✓ Sosyal ağlar göç kararında, göç esnasında ve sonrasında göç edene her türlü yardımda bulunmaktadır.
- ✓ Sosyal ağlar göçmenler ülke ve mekan seçiminde etkili olmaktadır.

3.7. Göç Sistemleri Kuramı

Bu kuram ekonomi ve politiği temel alıp, iki ya da daha fazla ülke arasında ilişki ve göç hareketleri arasındaki bağa dayanmaktadır (İnce, 2019: 2599). Göç hareketleri bu kurama göre göçten önce var olan ilişkiler merkezinde ortaya çıkmaktadır (Özcan, 2017: 201). Teoriye göre uluslararası göçün bilhassa sömürgeci devletler ile bu devletlerin eski tarihteki sömürgeleri arasında yaşandığı belirtilmektedir (Toksöz, 2006: 20). Göç sistemleri kuramı uluslararası boyutta, ekonomik ve politik temelde geliştirilmiş bir kuramsal çerçevedir. Bu kuramda iki ya da daha fazla ülke karşılıklı olarak göçmen değişimi yapmakta ve yeni bir göç sistemi ve ilişkiler zinciri meydana getirmektedir. Bu ilişki veya ilişkiler birbirine yakın iki ülke arasında meydana geleceği gibi, aralarında uzak mesafe bulunan ülkeler ve bölgeler arasında da oluşabilir. Meksika ve ABD arasındaki göç ve göçmen ilişkisi, yakın bir coğrafya üzerinde yaşanmışken; Batı Afrika ve Fransa arasındaki göç ve göçmen ilişkisi de uzak iki coğrafya arasında meydana gelen, göç sistemleri ilişkisine örnek teşkil eder (Çağlayan, 2006: 82). Bu kuramda özetle şunlar ifade edilebilir:

- ✓ Uluslararası göç kararında asıl etmen iki ülke arasındaki siyasal, tarihsel ve ekonomik ilişkilerdir. Özellikle siyasal ve ekonomik faktör temellidir.
- ✓ Göçte mesafenin hiçbir önemi yoktur.
- ✓ Göç alan ve göç veren ülkelerde zamanla çok kutuplu bir yapı oluşabilir.

Şekil-2. Göç Kuramları **Kaynak:** Yazar tarafından oluşturulmuştur

4. SONUÇ

Göç, hangi yönüyle ele alınırsa alınsın sonuç itibariyle çok ciddi etkileri olan bir olgudur. Basit bir yer değiştirme hareketi olarak ifade ediliyor olsa dahi aslında o kadarda basit bir eylem değildir. Ekonomik, siyasal, kültürel ve doğal nedenler ile gerçekleşen göç eylemi çok eski tarihlerden günümüze devam eden bir süreçtir. Ağırlıklı olarak ekonomik, politik ve sosyal ilişkiler ile meydana geldiği görülmektedir. Bu anlamda meydana gelen bu göç olaylarını sistemsel bir analiz ile değerlendirmek ve uluslararası boyutta kuramsal bir yapıya göre incelemek hem doğru ve bilimsel açıdan değerlidir.

Uluslararası göç kuramları üzerine çok ciddi çalışmalar yapılmış olup, göç eylemleri gerçekleşmesindeki farklı nedenler ile analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda uluslararası göç teorileri ve oluşum sebepleri şu şekildedir:

MAKRO GÖÇ KURAMI	Bu kuramı göç eylemi arz ve talep ile meydana gelmektedir. Arz ve talep belirleyici roldedir.
MİKRO GÖÇ KURAMI	Bu kuramda ise bireysel karar alma söz konusudur. Ekonomik yönden rahatlamak isteyen birey tek başına karar almaktadır.
YENİ EKONOMİ KURAMI	Göç etmek kararı aile olarak alınmaktadır. Bireysel olarak karar alıp, hareket edilmez.
İKİYE BÖLÜNÜMÜŞ EMEK PİYASASI KURAMI	Bu kuramda emek söz konusudur. Göç kararı alınırken göç edilecek yerin itici ve çekici faktörleri masaya yatırılır, ona göre karar verilir.
DÜNYA SİSTEMİ KURAMI	Ekonomi temelli bir kuramdır. Bu kuramda merkez ve çevre olarak bir değerlendirme yapılır ona göre hareket edilir.
GÖÇMEN İLİŞKİLER AĞI KURAMI	Aile, Arkadaş ve akraba temelinde gerçekleşen bir göç eylemidir. Karar alınırken bu unsurlar etkilidir.
GÖÇMEN SİSTEMLERİ KURAMI	Ekonominin yanı sıra siyasal etkenlerinde etkili olduğu ekonomik ve siyasal temelli bir göçtür.

Bu uluslararası teorilere bakıldığında oluşum sahneleri birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Dünya bu kuramları konuşurken veya kuramları bu şekilde sınıflandırmaya tabi tutarken meydana gelen önemli gelişmeler etkili olmuştur. Mesela Almanya’da yaşayan bir aile Türkiye’deki bir yakını ile evlenerek o kişiyi Almanya’ya göç ettirmesi “*Göçmen İlişkiler Ağı Kuramı*” olarak ifade edilmiştir. “*Mikro Göç Kuramına*” göre ise temel neden ekonomidir. Kişi ekonomik yönden rahatlamak kaygısıyla göç eder ancak kararı tek başına almaktadır. “*Yeni Ekonomi Kuramına*” göre ise göç kararının aile merkezli alınması etkilidir. Bireysel karar alınıp hareket edilmez. “*Göç Sistemleri Kuramının*” temelini ekonomi ve politik nedenler oluşturmaktadır. Tüm bu uluslararası teoriler ve özelliklerine bağlı olarak şunlar ortaya konulabilir:

1. Göç kuramları sınıflandırılırken, gerçekleşme nedenler etkili olmuştur.
2. Göç kuramlarının böyle sistemli bir şekilde ele alınması ve sınıflandırılması insanlık ve bilim açısından çok değerli olduğunu ortaya koymaktadır.
3. Göç kuramlarının gerçekleşme nedenlerinde ağırlıklı olarak ekonomik kaygılar yer almaktadır.
4. Gerçekleşme sebepleri kuramların adlandırılmasına yol açmıştır.
5. Küreselleşme süreci kuramlarda etkisini ciddi bir şekilde göstermiştir.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. & Göç, B. (2006). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akıncı, B., Nergiz, A. & Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. *Göç araştırmaları dergisi*, (2), 58-83.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Journal of International Social Research*, 5(20), 292-303.
- Atmaca, Y. (2020). Esenyurt ve Göç Yönetimi Politikaları Üzerine Bir İnceleme. Türkiye’de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi (Ed. Vedat Yılmaz ve Yıldız Atmaca), Bursa: Ekin Basım ve Yayın.
- Belli, A. ve Aydın, A. (2019). Uluslararası Göç Olgusundaki Değişim: Çevre Sığınmacılığı”, (Ed. Ali Fuat Gökçe, Uğur Ülger, Seda Kulu ve Muhammed Aksu), 13. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu (KAYSEM 13) Tam Metin Bildiri Kitabı, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, ss. 816-826.
- Bozdağ, E. G. ve Atan, M. (2009). Avrupa’ya Göç Eden Türk İşçilerin İktisadi Etkinliğe Katkısı. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1),159-180.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, 17, 67-91.
- Çağlayan, S. (2011). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, (17), 67-91.
- Develi, E. S. (2017). 21. yy da Göç Olgusu Uluslararası Göç Teorilerinin Ekonomi Politikası. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Göç Özel Sayısı), 1343-1353.
- Dişbudak, C. (2003). *Uluslararası Göç, Ulus-ötesi Girişimcilik ve Çorum’un Anadolu Kapıları Haline Gelmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ekici, S. & Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 9-22.
- Gordon, I. (1992). Modelling Approaches to Migration and Labour Market. T. Champion and T. Fielding (Der.), Migration Processes and Patterns İçinde, London. Belhaven Press, 119.
- Görgün, M. (2018). Ekonomi Temelli Göç Yaklaşımları Perspektifinde Göçmenlerin Karar Alma Süreçleri. Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences, 23(3).
- Güllüpinar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politikası Ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4).
- Hagen-Zanker, J. (2008). Why do people migrate? A review of the theoretical literature. A Review of the Theoretical Literature (January 2008). Maastricht Graduate School of Governance Working Paper No.
- İçduygu, A. (2009). International Migration And Human Development İn Turkey.
- İnce, C. (2019). Göç kuramları ve Suriye göçü üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 2579-2615.
- İzci, F. ve Yılmaz, V. (2019), “Kentlerin Kalkınması Sürecinde Göçün Etkileri: Van İli Örneği”, (Ed. İsmet Yılmaz, Ekrem Karabulut ve Faruk Serin) Malatya Turgut Özal Üniversitesi 5.Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı, ss. 209-220.
- Koçak, Y., & Terzi, E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri Ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (2014). Uluslararası göç kuramlarının bir değerlendirmesi. *Göç Dergisi*, 1(1), 11-46.

- Özcan, D. E. (2017). *Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme*. İş Ve Hayat Dergisi Ekonomi Hukuk Ve Sosyal Politika, 4, 183-215.
- Özgür, E. M. (2018). Küresel Göçün Sosyo-Mekânsallığı: Ulusötesi Mekânlar/Yerelötesi Yerler, Topluluklar ve Kimlikler (Socio-Spatiality of Global Migration: Transnational Spaces/Translocal Places, Communities and Identities). Turkish Journal of Geographical Sciences, 16(1), 1-35.
- Sayın, Y., Usanmaz, A., & Aslangiri, F. (2016). Uluslararası Göç Olgusu Ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği. *KMÜ Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 18 (31): 1, 13.
- Sirkeci, İ., & Yaylacı, F. G. (2019). Küresel Hareketlilik Çağında Göç Kuramları ve Temel Kavramlar. *Kuramsal ve Uygulama Boyutları ile Türkiye’de Sığınmacı, Mülteci ve Göçmenlerle Sosyal Hizmetler*, 15-39.
- Stark, O. & Bloom, D.E. (1985). “*The New Economics of Labor Migration*”, The American Economic Review, 75(2); 173-178.
- Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Ünsal, A. (2019). Uluslararası Göç Kavramı Ve Uluslararası Göçün Ülke Ekonomileri Üzerinde Muhtemel Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (18), 50-61.
- Yıldırım, T. (2009). Sağlık Çalışanları Ve Uluslararası Göç: Göç Nedenleri Üzerine Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 62(03), 87-94.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri Ve Etkileri. *Electronic Turkish Studies*, 9(2).
- Yılmaz, V. ve Karakaya, S. (2019). İç Göçün Nedenleri ve Sonuçlarının Analizi: Muş İl Örneği”, İşletme ve Yönetim Araştırmaları I (Ed. Mustafa Fedai Çavuş), Akademisyen Kitabevi, Ankara.
- Yılmaz, V. (2019), “İç Göçün Nedenleri ve Değerlendirilmesi: Bitlis İli Örneği”, OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, C.11, S. 18, ss.1709-1735.

Diğer

http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_tasarim_icler.pdf